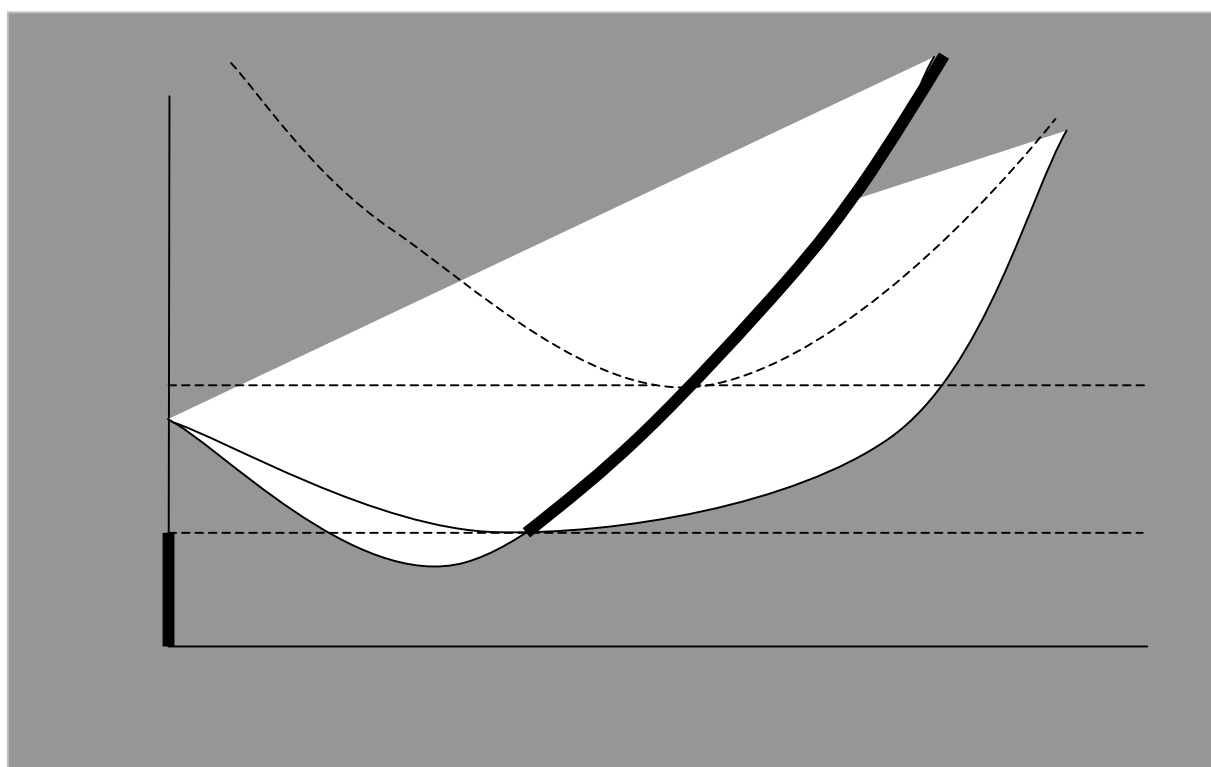
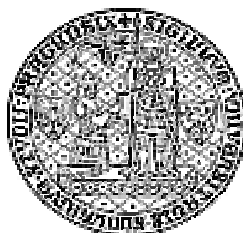

Working paper

UK FSV - IES

No. 65

Gabriela Hrubá: Rozložení daňového břemene mezi české domácnosti – přímé daně

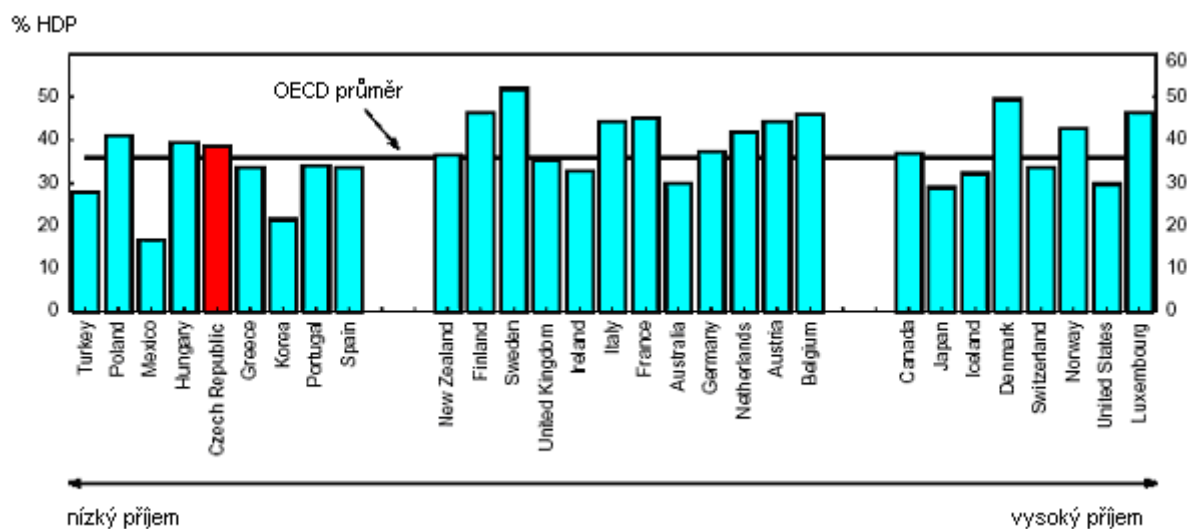
2004

1 Úvod

1.1 Srovnání českého daňového systému se zahraničím

Každý daňový systém ovlivňuje rozdělení příjmů ve společnosti. Totéž platí o českém systému. Současný daňový systém v České republice má jen málo společného s daňovou soustavou z předreformního období před rokem 1989 a v základních rysech je stejný jako ve většině zemí OECD. Celková daňová kvóta je v porovnání s ostatními zeměmi OECD průměrná (graf 1.1), nicméně přesahuje úroveň, která byla v dnešních vyspělých zemích OECD v době, kdy se nacházely ve stejné fázi vývoje, jako je dnes Česká republika. V roce 1997 byl poměr daní k HDP 37 %, v roce 2001 byl tento poměr 38,4 %. Z pěti netranzitivních zemí OECD (Řecko, Irsko, Korea, Portugalsko a Španělsko), jejichž HDP byl v předchozích 35 letech stejný nebo nižší než v České republice, měly všechny tyto země v té fázi vývoje, ve které se dnes nachází Česká republika, průměrné daňové břemeno nižší. Jejich celková daňová zátěž se pohybovala mezi 17 % a 24 % HDP¹.

Graf 1.1: Celkové daňové zatížení v zemích OECD, 1997, daňové zatížení jako procento HDP

Zdroj: OECD National Accounts, OECD Revenue Statistics

¹ Bronchi and Burns, 2000

Škála typů daní je poměrně rozmanitá, hlavním zdrojem daňových příjmů jsou daně z příjmu fyzických osob, odvody na sociální zabezpečení a nepřímé daně. V této práci se zabýváme zdaněním osobních příjmů a odvody na sociální zabezpečení, což je pouze jiná forma zdanění příjmů.

Tabulka 1.1: Porovnání daňového zatížení a struktury daní s členskými zeměmi Evropské unie, 2001

Stát	Daňové zatížení celkem	Nepřímé daně	Přímé daně	Sociální pojištění
	v % k HDP	v % z celkových daňových odvodů (příjmů)		
Belgie	46	29,6	39,2	31,2
Dánsko	49,8	35,1	60,4	4,4
Německo	41,2	30,3	27,3	42,5
Řecko	36,8	40,8	28,3	30,9
Španělsko	35,6	33,8	30,5	35,7
Francie	45,4	34,7	29,1	36,3
Irsko	31,2	43,6	41,9	14,5
Itálie	42,6	35,3	35,7	29
Lucembursko	41,8	34,1	38,2	27,7
Nizozemí	40	33,7	30,6	35,6
Rakousko	45,6	33,8	33,4	32,8
Portugalsko	35,9	41,4	27,8	30,9
Finsko	46	29,9	43	27,1
Švédsko	54,1	31,3	41,2	27,5
Velká Británie	37,5	37,8	45,2	17,1
EU15	41,1	33,7	34,9	31,4
US	29,6 :	:	:	
JP	27,1 :	:	:	
Česká republika	38,4	34,9 ²	24,6	40,4

Zdroj: Eurostat, MFČR

V porovnání se zeměmi Evropské unie z hlediska struktury daní jsou u nás nižší daně z příjmu fyzických a právnických osob a naopak vyšší odvody na sociální a zdravotní pojištění. Pokud jde o proporci daní přímých a nepřímých, je zhruba na západoevropském průměru. Podíl povinných odvodů na sociální a zdravotní pojištění mělo ze zemí Evropské unie pouze Německo vyšší než Česká republika. Průměr EU je kolem 31 %.

V této práci analyzujeme rozdělení daňového břemene přímých daní, tj. daní z příjmů a odvodů na sociální zabezpečení mezi různé příjmové skupiny domácností. Z výsledků práce vyplývá, že sektor domácností přispěl svými daňovými výdaji do státního rozpočtu ze 42 %. České domácnosti vydaly na daně v průměru přibližně 35 % procent průměrného ročního tržního příjmu.

Vzhledem k vysokému procentu výdajů na daně je důležité vědět, jak je povinnost platit daně rozložena mezi jednotlivé domácnosti. Celkové makroukazatele daňových příjmů a sazby jednotlivých daní neposkytují informaci o skutečných, efektivních daňových sazbách a o rozdělení daňového zatížení mezi různé příjmové skupiny.

Následující kapitola práce popisuje český daňový systém a uvádí předpoklady, ze kterých práce vychází. Ve třetí kapitole jsou popsány výpočty použité v práci, jednotlivé veličiny, které do výpočtů vstupují, a výpočty jednotlivých daní. Čtvrtá kapitola prezentuje výsledky celé práce. Popisuje celkové průměrné daňové zatížení českých domácností i dopad jednotlivých daní. Aby mohly být výsledky správně interpretovány, zabývá se pátá kapitola strukturou příjmů jednotlivých příjmových skupin českých domácností. Dále se práce zabývá podrobným popisem dopadu jednotlivých daní a jejich dopadem na domácnosti rozdělené podle sociální skupiny osoby v čele domácnosti. V poslední kapitole jsou analyzovány změny sazeb z příjmu fyzických osob a jejich kompenzace daní z přidané hodnoty.

2 Popis daňového systému v České republice

Česká republika v současné době čelí nepříznivému vývoji státních financí. V rámci zvyšování efektivity přerozdělovací politiky se hledají cesty k obnovení rovnováhy mezi výdajovou a příjmovou stranou rozpočtu a také k přezkoumání správnosti přerozdělovacích toků. Je třeba, aby daňový systém odrážel stav ekonomiky a demografického vývoje české populace, dále musí Česká republika splňovat závazky vyplývající z členství v Evropské unii.

Efektivita českého daňového systému, měřená podílem skutečných a v daných podmínkách realizovatelných daňových příjmů, je však v českých poměrech relativně nízká³. Určité změny, jako například rozšíření daňové základny, zmenšení množství položek spadajících pod sníženou sazbu DPH, přísnější zdanění příjmů ze samostatné výdělečné činnosti a změny ve zdanění kapitálových výnosů, by mohly zajistit stejný objem finančních prostředků i při snížení celkové předepsané daňové kvóty.

Agregované údaje o výdajích domácností nedávají odpověď o rozložení daňového břemene případně mezi plátce daně ani o změnách v chování jednotlivců či sociálních skupin způsobené

² Zahrnuje i ostatní daně, cla a správní a soudní poplatky.

³ Bronchi a Burns, 2000

uvalením daně. Proto jsme české domácnosti rozdělili podle ročních tržních příjmů a testovali, do jaké míry je český daňový systém progresivní.⁴

3 Postup výpočtů, předpoklady a definice

3.1 Definice příjmů

Ke správné interpretaci výsledků této práce je třeba přesně vědět, jaké předpoklady byly pro výpočty přijaty a jak byly jednotlivé veličiny dopočítávány. Následující kapitola se proto věnuje detailnímu popisu jednotlivých výpočtů a definici proměnných vstupujících do výpočtů v této práci.

Pro výpočty výdajů na jednotlivé daně a daňového dopadu jsou použity statistiky rodinných účtů Českého statistického úřadu za rok 2001. Základní jednotkou, na které jsou všechna měření prováděna, je domácnost.

Příjmy domácnosti jsou součtem příjmů jednotlivých členů domácnosti a jsou převáženy koeficientem na úhrn populace. Data tedy dávají přibližný přehled o příjmech a výdajích českých domácností a o distribuci příjmů v populaci rozdělené na domácnosti. Domácnosti jsou rozděleny na decily a percentily podle ročních tržních příjmů. Nevýhodou dat je jejich omezená reprezentativita vzhledem ke kvótnímu výběru podle společenských skupin a typů domácnosti. Rovněž požadavky na sledování přispívají k tomu, že vyšší příjmové kategorie jsou podhodnoceny. Zjištěná příjmová diferenciaci i míra přerozdělení jsou tím podceněny.

V práci jsou používány dva různé koncepty příjmů. Pro určení celkového daňového zatížení a porovnání dopadu jednotlivých daní na domácnosti je použit tržní příjem domácností.

Tržní příjmy domácností jsou součtem hrubých pracovních příjmů jednotlivých členů domácností, ostatních peněžních příjmů domácností a důchodů u osob pobírajících starobní důchod. Do pracovních příjmů zaměstnanců jsou zahrnuty i povinné odvody zaměstnavatele na sociální a zdravotní pojištění zaměstnance. Do ostatních peněžních příjmů jsou zahrnuty kapitálové příjmy domácností, ale nejsou započteny vybrané úspory, přijaté bezhotovostní půjčky, úvěry a výpůjčky.

$$TRHPRIJ_{dom,rok} = \sum (1+0,35)HPP_{zam,rok} + \sum \left(\frac{1}{1-0,35.0,475} \right) HPP_{osvc,rok} + \sum OSTP_{dom,rok} + \sum DUCH_{dom,rok};$$

⁴ Nyní již klasická analýza, kdy jsou plátcí daně seřazeny podle nějaké míry bohatství, na které je testována progresivita daňového systému, vznikla v roce 1974 v USA. Pechman a Okner provedli analýzu daňového systému USA, kde jsou plátcí daně seřazeni podle ročního příjmu.

Pro analýzu dopadu přímých daní uvalovaných na pracovní příjmy domácností jsou použity hrubé pracovní příjmy domácností. **Hrubými pracovními příjmy** se rozumí příjmy z pracovní činnosti v pracovněprávním, služebním a členském poměru nebo v podnikání a v jiné samostatné výdělečné činnosti. Pokud je tato činnost hlavním zdrojem příjmů pracovníka, jedná se o pracovní příjmy z hlavní činnosti. Pracovní příjmy domácnosti jsou agregované pracovní příjmy všech ekonomicky aktivních členů domácnosti.

$$HPP_{dom,rok} = \sum (1+0,35)HPP_{zam,rok} + \sum \left(\frac{1}{1-0,35.0,475} \right) HPP_{osvc,rok};$$

3.2 Výpočet daně z příjmu fyzických osob

Proto, aby mohla být správně namodelovaná daň z příjmu fyzických osob, musely být pozorovaným domácnostem dopočítány odpočitatelné položky a výdaje na sociální a zdravotní zabezpečení. V příjmech ze soukromého podnikání je ve statistikách rodinných účtů zachycována pouze ta část výnosu z podnikání, která byla použita pro uspokojování potřeb domácnosti a jejích jednotlivých členů. Pro potřeby práce byly k těmto příjmům dopočítány povinné odvody na sociální a zdravotní zabezpečení a daň z příjmu fyzických osob.

Výpočet povinného pojištění

Pro konstrukci výpočtu povinných plateb na zdravotní a sociální pojištění je zásadní správně definovat základ pro odvod pojistného a jednotlivé sazby. U zaměstnanců byly platby na zdravotní a sociální pojištění ve statistikách rodinných účtů uvedeny. K pojistnému zaměstnanců bylo přidáno 35 % hrubých pracovních příjmů jako odvod pojistného od zaměstnavatele. Tato částka byla přidána i na stranu hrubých pracovních příjmů zaměstnanců. Celkové pojistné bylo dopočítáváno pouze u osob samostatně výdělečně činných. Základem pro odvod sociálního pojistného v tomto případě byly tedy pouze hlavní a ostatní pracovní příjmy osob samostatně výdělečně činných.

Sazby plateb sociálního zabezpečení jsou následující. Na nemocenské pojištění odvádí osoby samostatně výdělečně činné 4,4 % hrubých pracovních příjmů. U ostatních pracovních příjmů OSVČ nebyla tato platba použita, neboť je placena dobrovolně. Na důchodové pojištění jsou OSVČ povinny odvádět 26 % ročních hrubých příjmů, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti činí 3,6 % ročních hrubých příjmů⁵.

⁵ V roce 2002 vstoupila v platnost novela zákona o pojistném na sociální zabezpečení. U OSVČ se mění vyměřovací základ odvodu pojistného. Vyměřovacím základem je částka, kterou si OSVČ určí, ne však méně než 40 % příjmu ze samostatné výdělečné činnosti v roce 2004, 45 % příjmu ze samostatné výdělečné činnosti v roce 2005 a od roku 2006 50 % příjmu ze samostatné výdělečné činnosti, a to po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení. Sazba pojistného na politiku zaměstnanosti se u OSVČ změnila u OSVČ z původních 3,6 % na 1,6 % z vyměřovacího základu.

Zaměstnanci odvádí na sociální a zdravotní pojistné 12,5 % hrubých pracovních příjmů. 35 % hrubých pracovních příjmů zaměstnanců odvádí zaměstnavatel. Zaplacené pojistné bylo sečteno pro všechny členy domácnosti dohromady a také sečteno se zaplaceným pojistným členů domácnosti v zaměstnaneckém poměru.

Po sečtení všech pracovních příjmů zaměstnanců a příjmů osob samostatně výdělečně činných navýšených o pojistné byly spočítány roční pracovní příjmy domácností, označovány v textu jako hrubé pracovní příjmy. Povinné odvody na sociální a zdravotní pojištění ekonomicky aktivních členů domácností je počítáno podle následujícího vzorce:

$$POJISTNE_{dom,rok} = 0,475 * \sum (1+0,35) HPP_{zam,rok} + 0,475 * \sum \left(\frac{1}{1 - 0,35 \cdot 0,475} \right) HPP_{osvc,rok} ;$$

Do celkového daňového zatížení domácností je započítáváno i pojistné placené zaměstnavatelem, protože ve skutečnosti nesou tento náklad zaměstnanci. Toto pojistné je domácnostem přičteno i na straně tržních příjmů. Protože se pojistné odečítá od daňového základu, velikost zaplacené daně z příjmu se tím nemění. Pro správný výpočet pojistného jsou tedy příjmy zaměstnanců navýšeny o 35 % hrubých pracovních příjmů a pojistné je jim počítáno sazbou 47,5 % (35 % odvody zaměstnavatele + 12,5 % odvody zaměstnance).

Pro správný výpočet daně z příjmu fyzických osob byly ekonomicky aktivním osobám v domácnosti dopočítány uplatňované odpočitatelné položky pro výpočet daňového základu pro odvod daně z příjmu fyzických osob. Ekonomicky aktivní osoby si uplatňovaly položku 38040 Kč ročně. Osobě v čele domácnosti byly přidány odpočitatelné položky na dítě, studenta a manželku s nízkým příjmem, pokud se domácnost z takových členů sestávala.

Daň z příjmu fyzických osob

Od hrubých pracovních příjmů ekonomicky aktivních členů byly odečteny platby pojistného a odpočitatelné položky jednotlivých členů domácnosti. Z tohoto základu byla modelovaná daň z příjmu fyzických osob.

$$DPFO_{dom,rok} = t \cdot (HPP_{dom,rok} + ODPPOL_{dom,rok} - POJISTNE_{dom,ro});$$

Daň z příjmu fyzických osob je v České republice progresivní. Nejnižší sazba DPFO je 15 % a to pro daňový základ v intervalu 0 až 109200 Kč ročně. Na příjmy snížené o pojistné a

odpočitatelné položky v rozmezí od 109200 Kč až 218400 Kč ročně včetně je uplatňována daňová sazba ve výši 20 %. Pokud je daňový základ výdělečně činné osoby v intervalu od 218400 Kč do 331200 Kč ročně, je povinna platit daň ve výši 25 %. Vyšší příjmy jsou zdaněny sazbou 32 %.

Daně jednotlivých ekonomicky aktivních členů domácnosti byly sečteny dohromady, aby byl spočítán dopad daně z příjmu fyzických osob na domácnosti.

4 Celkový dopad přímých daní na české domácnosti

V roce 2001 byly průměrné roční tržní příjmy domácností 313 134 Kč. Z těchto příjmů odvedly domácnosti průměrně okolo 34,6 %⁶ na daně, absolutně zaplatily na daních v průměru 127 643 Kč ročně.⁷

4.1 Průměrné daňové výdaje a zatížení

Nejvyššími položkami zatěžujícími rozpočet domácností jsou povinné odvody na zdravotní a sociální pojištění. V roce 2001 vydaly pozorované domácnosti na povinné pojištění v průměru 22,3 % svých ročních tržních příjmů. Do této částky je zahrnut i skrytý odvod, který za zaměstnance odvádí zaměstnavatel. Z celkových vybraných daní činí tato daň přibližně 69 %.

Další významnou daní zatěžující domácí rozpočet je daň z příjmu a daň z přidané hodnoty. Daň z příjmu tvoří přibližně 14 % celkových daňových výdajů domácností. Absolutně vydaly domácnosti na DPFO v průměru 17666 Kč. Průměrné zatížení daní z příjmu fyzických osob je přibližně 4,3 % vzhledem k tržním příjmům domácností.

Na DPH zaplatily domácnosti průměrně přibližně 6 % svých ročních tržních příjmů. Za spotřební daně a ostatní daně zaplatily domácnosti v roce 2001 přibližně 1,9 % svých ročních tržních příjmů, v průměru kolem 5632 Kč.

Tabulka 4.1: Průměrné roční příjmy a výdaje českých domácností

	<i>Tržní příjmy</i>	<i>Daň z příjmu</i>	<i>Spotřební daně</i>	<i>DPH</i>	<i>Ostatní daně</i>	<i>Pojistné</i>	<i>Celkem</i>
Průměrné výdaje	313 134	17 666	5 632	17 033	227	87 085	127 643
Prům. daňové zatížení		4,3%	1,9%	6,0%	0,1%	22,3%	34,6%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Celkové výdaje českých domácností na daně jsou součtem výdajů na jednotlivé daně:

$$DANCELKEM_{dom,rok} = DPFO_{dom,rok} + POJISTNE_{dom,rok} + DPH_{dom,rok} + SPOTRDAN_{dom,rok} + OSTDAN_{dom,rok}$$

⁶ Vlastní výpočty

⁷ Kromě daně z příjmu fyzických osob a povinných odvodů na zdravotní a sociální pojištění odvádí domácnosti daně ve formě spotřebních daní, DPH a ostatních méně významných daní.

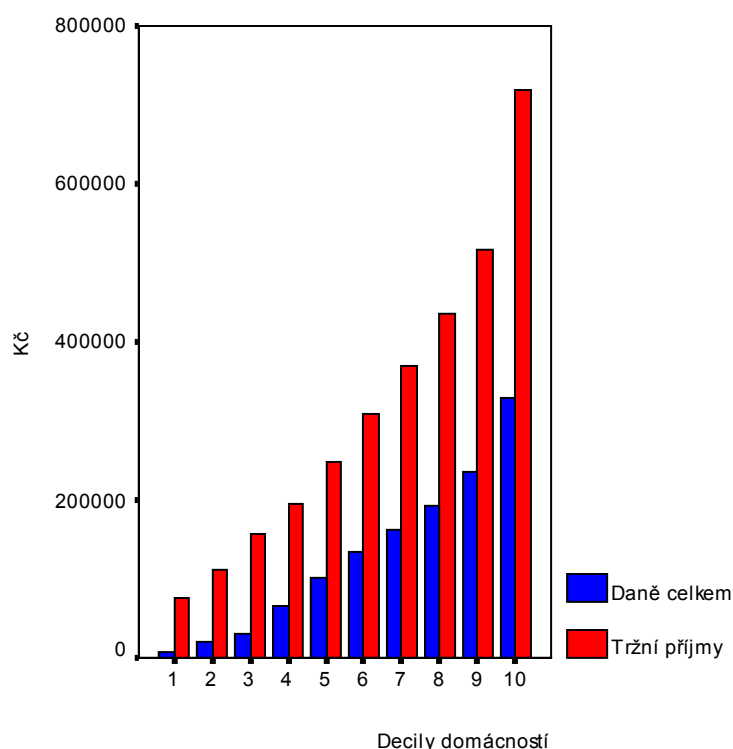
Celkové výdaje na daně závisí na výši příjmů, rostou ale pomaleji než tržní příjmy domácností. Graf 4.1 porovnává tržní příjmy a celkové výdaje na daně mezi jednotlivými decily. Nejvyšší příjmová skupina platí na daních v průměru více, než jsou průměrné tržní příjmy šestého decilu. Výdaje na daně třech nejnižších decilů jsou v porovnání s ostatními decily velice malé, tržní příjmy také.

Celkový dopad českého daňového systému na příjmové skupiny domácností byl testován pomocí regresní analýzy jako závislost celkových výdajů na daně českých domácností na tržních příjmech.

Pro výpočet celkového daňového zatížení vzhledem k tržním příjmům i pro výpočty výdajů na jednotlivé daně byl nejprve použit odhad metodou nejmenších čtverců. Vzhledem ke zjištěné heteroskedasticitě a výskytu vychýlených pozorování byla nakonec použita robustní metoda Least Absolute Deviations⁸. Přestože je stále v datech zřejmá heteroskedasticita, je odhad koeficientů rovnice konzistentní. Porušení předpokladu heteroskedasticity je u výdajů domácností typické⁹. Je přirozené, že ty domácnosti, které mají menší příjmy, mají také menší rozptyl ve svých výdajích, neboli stojí-li výdaje domácností ať už v roli vysvětlované nebo vysvětlující veličiny, je velikost náhodných fluktuací závislá od této veličiny. Jinak řečeno, rozptyl náhodných fluktuací není nezávislý od pozorování.

⁸ Metoda odhadu Least Absolute Deviations je použita ve všech dalších odhadech závislosti výdajů či zatížení na příjmech domácností v této práci.

Graf 4.1: Výdaje na daně českých domácností

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Do výpočtu závislosti celkových výdajů na daně na tržních příjmech domácností, tedy průměrné celkové efektivní sazby uvalované na domácnosti, byly vloženy dvě dummy proměnné, které mají na daňové výdaje zásadní vliv. Jednou z nich je sociální skupina osoby v čele domácnosti.¹⁰

Sociální skupina osoby v čele domácnosti je významnou proměnnou, protože je v datech velice vysoké zastoupení domácností důchodců. Protože jsou do tržních příjmů zahrnuty důchody, mají důchodci poměrně vysoké tržní příjmy, ale jejich daňové zatížení je výrazně nižší než ekonomicky aktivních domácností, protože odvádí daleko nižší přímé daně než domácnosti v jiných sociálních skupinách. Algoritmus pro výpočet pojistného se liší u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných. Výše pojistného vstupuje dále do výpočtu daně z příjmu. Odhad by tedy nebyl správný, pokud by tato proměnná nebyla do modelu zahrnuta.

Další dummy proměnnou, která do odhadu vstupuje je to, zda domácnost má či nemá děti¹¹. Hlavní myšlenkou, která stojí za použitím této proměnné je uplatňování odpočitatelných položek na děti při platbě daně z příjmu a předpoklad vyšší spotřeby domácností s dětmi, i když u vícečlenných

⁹ J. A. Víšek, Statistická analýza dat, 1998, strana 73

¹⁰ Sociální skupina je definována následovně: 1 – dělník, 2 – samostatně činný, 3 – zaměstnanec, 5 – zemědělec, 7 – důchodce. Dummy proměnná sociální skupina ve stejné podobě vstupuje do všech regresních analýz v této práci.

¹¹ Domácnost má děti – 1, domácnost nemá děti – 0

domácností existují určité úspory z rozsahu. Jak ukazují výsledky P-value, obě proměnné jsou pro model významné.

Následující tabulka popisuje výsledky regresní analýzy. Po převážení dat P koeficientem vstupovalo do odhadu celkem 3292 pozorování. Závislá proměnná jsou výdaje na daně celkem a vysvětlující proměnná jsou tržní příjmy domácností, dummy proměnná sociální skupina přednosty a děti v domácnosti.

Parameter	Estimate	Error	t-statistic	P-value
C	-3138.07	1109.20	-2.82912	[.005]
TRHPRIJ	.477906	.179120E-02	266.807	[.000]
SKUPINA	-5533.80	169.959	-32.5596	[.000]
DETI	5610.58	679.870	8.25242	[.000]

Number of observations: 3292

R-squared = .913718

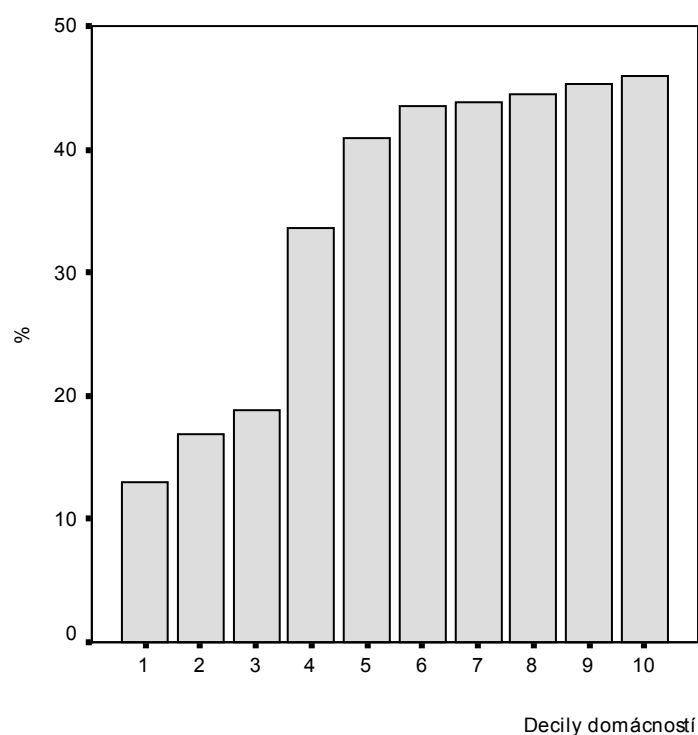
4.2 Daňové břemeno

Celkové výdaje na daně jsou vyděleny ročními tržními příjmy českých domácností:

$$DANZATÍŽENÍ = DANCELKEM_{dom,rok} / TRHPRIJ_{dom,rok};$$

Jak je vidět z grafu 4.2, daňový systém v České republice je progresivní. S rostoucími příjmy domácností narůstá i daňové zatížení.

Graf 4.2: Průměrné daňové zatížení českých domácností, příjmové decily

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Druhá regresní analýza testuje, jak se mění daňové zatížení s rostoucími tržními příjmy jednotlivých příjmových skupin. Odhad byl proveden robustní metodou Least Absolute Deviations. Do modelu vstupují stejné vysvětlující proměnné jako v předchozím případě, tržní příjmy, sociální skupina přednosta a zda má domácnost děti. Vysvětlovanou proměnnou je v tomto případě podíl zaplacených daní celkem na tržních příjmech domácností.

Parameter	Estimate	Error	t-statistic	P-value
C	.443678	.459570E-02	96.5420	[.000]
TRHPRIJ	.128281E-06	.742137E-08	17.2853	[.000]
SKUPINA	-.048758	.704180E-03	-69.2414	[.000]
DETI	.043698	.281686E-02	15.5130	[.000]

Number of observations: 3292

R-squared = .538260

Výsledky regresní analýzy potvrzují předpoklad této práce. Celkové daňové zatížení se domácnostem s nárůstem tržních příjmů zvyšuje. Model vysvětluje vliv tržních příjmů na celkové zatížení z více než 50 %. Vzhledem k tomu, že dopad jednotlivých daní je lepší testovat na různé

typy příjmů¹², dává tento model hlavně představu o tom, zda se s nárůstem tržních příjmů daňové zatížení zvyšuje či snižuje.

V následující tabulce je ukázáno, kolik zaplatily jednotlivé příjmové decily za daně, které jsou na domácnosti přímo či nepřímo uvalovány. Zajímavé je, jak se struktura zaplacených výdajů na daně jednotlivých decilů mění.

Tabulka 4.2: Dopad jednotlivých daní

Decily	Tržní příjmy	Pojistné	Daň z příjmu fyzických osob	DPH	Spotřební daně	Ostatní daně	Celkem
1	74 824	2,7%	0,7%	8,0%	1,6%	0,1%	13,0%
2	111 860	6,8%	1,2%	6,7%	1,9%	0,1%	16,9%
3	157 096	8,4%	1,3%	6,8%	2,3%	0,1%	18,9%
4	194 196	20,8%	3,4%	6,8%	2,4%	0,1%	33,5%
5	246 956	27,5%	5,0%	6,1%	2,2%	0,1%	40,9%
6	308 002	30,3%	5,3%	5,9%	2,0%	0,1%	43,5%
7	369 290	31,0%	5,6%	5,4%	1,9%	0,1%	43,9%
8	434 462	31,4%	5,9%	5,2%	1,8%	0,1%	44,4%
9	516 660	32,2%	6,6%	4,9%	1,6%	0,0%	45,3%
10	718 522	32,0%	7,7%	4,7%	1,5%	0,1%	46,0%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

DPH je u nejnižšího příjmového decilu daní, která tvoří nejvyšší výdaj. U ostatních příjmových skupin je největším výdajem na daně povinný příspěvek na zdravotní a sociální pojištění. V pátém příjmovém decilu jsou přibližně stejné výdaje na daň z příjmu fyzických osob a DPH. Protože je daň z příjmu fyzických osob progresivní, od šestého příjmového decilu vydají domácnosti na DPH v průměru méně než na DPFO. Výdaje na všechny daně s rostoucími příjmy rostou. Spotřební daně rostou nejméně a výdaje na ně, pokud zanedbáme kategorii „ostatní daně“, jsou nejmenší. Výdaje na ostatní daně, jak byly popsány výše, jsou v porovnání se všemi ostatními zanedbatelné.

Povinné odvody pojistného jsou nejvýznamnější položkou z celkových daňových výdajů. Díky zahrnutí skrytých odvodů od zaměstnavatele jsou výdaje na pojistné rozhodně nejvyšším odvodem domácností do státní pokladny. S výjimkou nejnižšího příjmového decilu jsou výdaje na pojistné nejvyšší, a to přesto, že jsou první tři decily složeny převážně z domácností důchodců. Výdaje na pojistné se nejvíce přibližují růstu příjmů, protože je sazba pojistného stejná pro všechny příjmové skupiny. Ve skupinách se pouze mění podíl samostatně činných a zaměstnanců.

¹² Přímé daně jsou testovány vzhledem k hrubým pracovním příjmům a nepřímé vzhledem k disponibilním příjmům.

5 Příjmy domácností

Aby mohl být analyzován dopad daní a daňový systém na české domácnosti, je třeba ukázat, jak vypadá struktura příjmů domácností.

Struktura příjmů jednotlivých decilů je popsána v tabulce 5.1. Pro názornou představu rozdělení příjmů před a po zdanění jsou uvedeny roční tržní příjmy a roční disponibilní příjmy domácností. Aby bylo jasné vidět, jak se mění struktura příjmů mezi příjmovými skupinami, jsou uvedeny hrubé pracovní příjmy domácností, ostatní příjmy domácností, důchody a sociální dávky vyplácené domácnostem.

S narůstajícími příjmy klesá podíl příjmů z důchodů, dávek v nezaměstnanosti a nemocenských dávek. Progresivní systém daní z příjmů a sociální dávky vyrovnávají mírně nerovnosti mezi jednotlivými příjmovými skupinami. Výjimku tvoří nejnižší tři příjmové decily, kde jsou nejvýraznější složkou příjmů důchody.

Tabulka 5.1: Struktura peněžních příjmů domácností

<i>Decily</i>	<i>Tržní příjmy</i>	<i>Hrubé pracovní příjmy</i>	<i>Ostatní příjmy</i>	<i>Důchody</i>	<i>Sociální dávky</i>
1	74 824	7 069	1 624	66 130	2 669
2	111 860	29 240	3 209	79 411	6 613
3	157 096	42 588	4 185	110 323	8 276
4	194 196	129 483	7 552	57 162	20 245
5	246 956	211 918	10 339	24 699	21 134
6	308 002	282 745	12 024	13 234	22 417
7	369 290	347 826	11 366	10 097	20 252
8	434 462	409 273	14 393	10 796	15 467
9	516 660	493 574	15 383	7 703	13 150
10	718 522	675 430	36 972	6 120	9 908

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Nejvyšší příjmové skupiny jsou v porovnání s ostatními skupinami nejméně závislé na sociálních dávkách. Nejvýznamnější složkou příjmů jsou u vyšších příjmových skupin pracovní příjmy a ostatní příjmy. Přestože nejvyšší příjmový decil téměř devětkrát převyšuje svými tržními příjmy decil nejnižší, jsou i těmto domácnostem vypláceny sociální dávky. Průměrné příjmy ze sociálních dávek nejvyššího příjmového decilu jsou 9908 Kč na domácnost ročně.

6 Daň z příjmu fyzických osob

6.1 Dopad daně z příjmu fyzických osob

Jak bylo uvedeno výše, daň z příjmu fyzických osob je v České republice progresivní. Sazby daně z příjmu fyzických osob se pohybují v rozmezí od 15 % do 32 %. Hypotézou pro analýzu daně z příjmu fyzických osob tedy je, že její dopad na hrubé pracovní příjmy domácností je progresivní.

Tabulka 6.1 ukazuje výdaje na daň z příjmu fyzických osob a její dopad na tržní příjmy a hrubé pracovní příjmy domácností. Aby bylo jasné vidět, proč se efektivní sazba daně z příjmu fyzických osob liší od uvalované sazby, jsou uvedeny také výdaje na pojistné a odpočitatelné položky domácností. Průměrná efektivní sazba daně z příjmu fyzických osob je 7,5 % a průměrné hrubé pracovní příjmy tvoří 262 854 Kč.¹³

Přestože je daň z příjmu fyzických osob uvalována progresivně, vzhledem k daňovým úlevám v podobě odpočitatelných položek a k pojistnému, které skutečný daňový základ snižují, je efektivní sazba nižší a v porovnání s hrubými pracovními příjmy není progresivní (tabulka 6.1). Dopad daně z příjmu na hrubé pracovní příjmy je v rozmezí 5,8 % – 10,6 %. U nejnižšího příjmového decilu je zatížení daní z příjmu nejvyšší, v průměru 10,6 %, ačkoliv jsou výdaje na daň z příjmu v porovnání s ostatními skupinami zanedbatelné. Nejnižší příjmový decil je tvořen hlavně příjemci důchodů. Tato skupina odvádí do systému v porovnání s ostatními příjmovými decily velice nízké daně z příjmu a odvody na sociální a zdravotní pojištění. Kromě toho, že pracovní příjmy této skupiny jsou nízké, je vysoké daňové zatížení daní z příjmu způsobeno tím, že odpočitatelné položky těchto domácností jsou velice nízké a také pravděpodobně tím, že pracovní příjmy domácností v této skupině nepřekračují spodní hranici vyměřovacího základu pro platbu sociálního a zdravotního pojistného. Daňový základ osob, které svými příjmy nepřesáhnou tuto hranici, se nesnižuje o zaplacené pojistné.

U nejvyššího příjmového decilu je daňové zatížení daní z příjmu vzhledem k hrubým pracovním příjmům průměrně 8,1 %. Průměrné pracovní příjmy nejvyššího příjmového decilu spadají do vyššího daňového pásma, nicméně po odečtení odpočitatelných položek a výdajů na povinné pojištění není daňové zatížení vyšší než u všech ostatních skupin.

Důvodem, proč není dopad daně z příjmu fyzických osob na hrubé pracovní příjmy pro různá příjmová pásma progresivní, je to, že domácnosti jsou seřazeny podle tržních příjmů, kam spadají i důchody. Dalším a hlavním důvodem je snižování daňového základu pojistným a odpočitatelnými položkami. Podíl těchto dvou vlivů lze odlišit porovnáním výdajů na pojistné a velikost odpočitatelných položek jednotlivých skupin, které jsou v tabulce také uvedeny.

¹³ Vlastní výpočty. Průměrná sazba daně je počítána jako $\sum DPFO / \sum \text{hrubé pracovní příjmy}$.

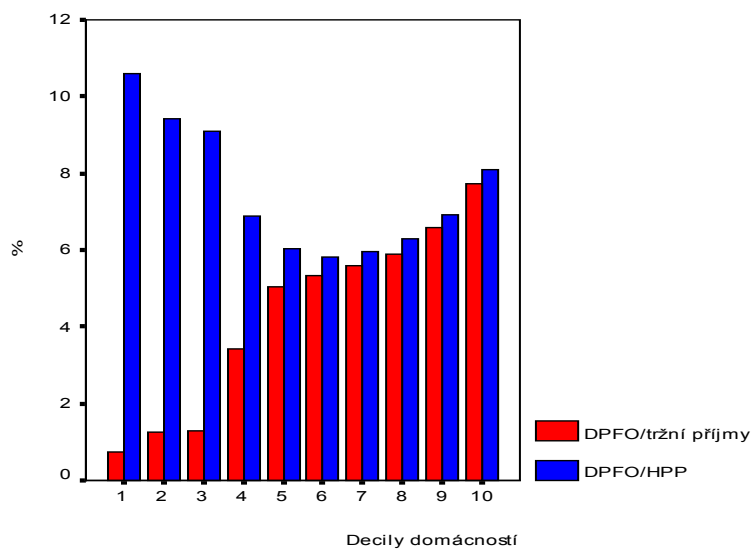
Tabulka 6.1: Daň z příjmu fyzických osob

Decily	Tržní příjmy	Hrubé pracovní příjmy	Daň z příjmu fyzických osob	Odpočitatelné položky	Pojistné	Daň z příjmu / tržní příjmy	Daň z příjmu / HPP
1	74 824	7 069	549	2 844	1 742	0,7%	10,6%
2	111 860	29 240	1 469	12 438	8 381	1,2%	9,4%
3	157 096	42 588	2 045	17 110	13 281	1,3%	9,1%
4	194 196	129 483	6 794	46 427	41 074	3,4%	6,9%
5	246 956	211 918	12 494	65 997	68 267	5,0%	6,0%
6	308 002	282 745	16 350	88 637	93 087	5,3%	5,8%
7	369 290	347 826	20 680	104 556	114 450	5,6%	6,0%
8	434 462	409 273	25 553	111 808	136 528	5,9%	6,3%
9	516 660	493 574	34 153	115 647	166 404	6,6%	6,9%
10	718 522	675 430	56 617	124 513	227 842	7,7%	8,1%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Pokud daň z příjmu porovnáváme s tržními příjmy domácností, do kterých jsou zahrnuty i důchody a ostatní příjmy, je dopad daně progresivní. Z jiných než z pracovních příjmů není daň odváděna. Protože jsou všechny příjmové decily příjemci důchodů a podíl důchodů je u nižších příjmových skupin významnějším zdrojem příjmů než u vyšších příjmových skupin, je dopad daně z příjmu fyzických osob v porovnání s tržními příjmy progresivní. Velká část příjmů nízkopříjmových skupin českých domácností zůstává touto daní nezdaněna.

Graf 6.1: Dopad daně z příjmu na tržní a hrubé pracovní příjmy českých domácností

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Závislost výdajů na daň z příjmu fyzických osob na hrubých pracovních příjmech byla otestována regresní analýzou. Vysvětlovanou proměnnou jsou výdaje na daň z příjmu, vysvětlující proměnnou jsou hrubé pracovní příjmy a dvě dummy proměnné, sociální skupina přednosti domácnosti a to, zda má domácnost děti. Vzhledem k problémům s daty uvedenými výše byl opět použit robustní odhad Least Absolute Deviations.

Parameter	Estimate	Error	t-statistic	P-value
C	-4061.18	235.778	-17.2246	[.000]
HPP	.079068	.393066E-03	201.158	[.000]
SKUPINA	607.959	39.4549	15.4090	[.000]
DETI	-3469.03	142.955	-24.2665	[.000]

Number of observations: 3292

R-squared = .868299

Výsledky regresní analýzy ukazují, že domácnosti zaplatí v průměru 7,9 % svých hrubých pracovních příjmů za daň z příjmů. Daňové výdaje domácností závisí a zvyšují se s tím, do jaké sociální skupiny osoba v čele domácnosti patří. Výdaje na daň z příjmu se s růstem hrubých pracovních příjmů nejvíce zvyšují domácnostem důchodců. Domácnostem, které mají děti se výdaje na daň z příjmu v průměru o 3469 Kč snižují. Záporná konstanta ukazuje, že domácnosti s nejnižšími příjmy neplatí daň z příjmu, jsou naopak příjemci důchodů od státu.

Dopad daně z příjmu fyzických osob je progresivní vzhledem k tržním příjmům domácností. Vzhledem k hrubým pracovním příjmům progresivní není. Daňové zatížení jednotlivých příjmových skupin se nezvyšuje s tím, jak se zvyšují jejich příjmy. Hypotéza se tedy nepotvrdila.

7 Modelování alternativních systémů zdanění příjmů

7.1. Rovná daň z příjmu fyzických osob

V následující kapitole bylo spočítáno, jak se za jinak stejných podmínek změní výdaje domácností na daň z příjmu fyzických osob a dopad této daně na jednotlivé příjmové skupiny, pokud bude zavedena rovná daň ve výši 15 %. Pro odhad dopadu sjednocení daně z příjmu na 15 % byl použit předpoklad, že se nabídka práce českých domácností nezmění a pro výpočty se vycházelo z dat statistik rodinných účtů za rok 2001 jako v předchozích výpočtech.

Tabulka 7.1: Rovná daň z příjmu, 15 %

Decily	Tržní příjmy	Hrubé pracovní příjmy	Daň z příjmu fyzických osob	Daň z příjmu, 15 %	Rozdíl
1	74 824	7 069	549	549	0
2	111 860	29 240	1 469	1 469	0
3	157 096	42 588	2 045	2 045	0
4	194 196	129 483	6 794	6 781	-14
5	246 956	211 918	12 494	12 283	-211
6	308 002	282 745	16 350	15 855	-495
7	369 290	347 826	20 680	19 938	-742
8	434 462	409 273	25 553	24 556	-997
9	516 660	493 574	34 153	32 072	-2 081
10	718 522	675 430	56 617	48 716	-7 900

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Již ve čtvrtém příjmovém decilu jsou domácnosti, které platí vyšší než 15 % daň z příjmu fyzických osob. Pokud by byla zavedena jednotná sazba 15 %, polepšily by si od čtvrtého decilu všechny příjmové skupiny. Nejvíce by na tom vydělalo nejbohatších 10 % českých domácností, na dani z příjmu by ušetřily v průměru přibližně 7900 Kč.

Stejně jako u progresivní daně z příjmu je dopad rovné daně na tržní příjmy progresivní. Efektivní sazba vzhledem k hrubým pracovním příjmům je opět nejnižší pro šestý příjmový decil. První čtyři příjmové skupiny na této reformě nevydělají, protože již v roce 2001 platily pouze nejnižší 15 % sazbu daně. Všechny ostatní příjmové skupiny na této změně vydělají, nejvyšší příjmová skupina dokonce až 1 procentní bod svých průměrných ročních hrubých pracovních příjmů.

Tabulka 7.2: Dopad 15 % rovné daně z příjmu na hrubé příjmy domácností

<i>Decily</i>	<i>Tržní příjmy</i>	<i>Daň z příjmu / tržní příjmy</i>	<i>Daň z příjmu / HPP</i>	<i>15 % daň z příjmu / tržní příjmy</i>	<i>15 % daň z příjmu / HPP</i>
1	74 824	0,7%	10,6%	0,7%	10,6%
2	111 860	1,2%	9,4%	1,2%	9,4%
3	157 096	1,3%	9,1%	1,3%	9,1%
4	194 196	3,4%	6,9%	3,4%	6,9%
5	246 956	5,0%	6,0%	5,0%	6,0%
6	308 002	5,3%	5,8%	5,2%	5,6%
7	369 290	5,6%	6,0%	5,4%	5,8%
8	434 462	5,9%	6,3%	5,6%	6,1%
9	516 660	6,6%	6,9%	6,2%	6,5%
10	718 522	7,7%	8,1%	6,8%	7,1%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Z výsledků výpočtů vyplývá, že pokud by vláda zavedla rovnou daň z příjmu se sazbou 15 %, snížily by se příjmy státního rozpočtu. Od pozorovaných domácností by stát na jednotné 15 % dani z příjmu vybral přibližně 54 084 547 Kč, což je přibližně 93 % původních příjmů z progresivní daně z příjmu fyzických osob ze sektoru domácností.

7.2. Odpočitatelné položky dle návrhu ODS

V roce 2002 přišla ODS s návrhem zavést rovnou daň z příjmu ve výši 15 % a zvýšit odpočitatelné položky plátců daně z příjmu fyzických osob na 6000 Kč na ekonomicky aktivní osobu v domácnosti na měsíc a 3000 Kč na dítě na měsíc. Již na první pohled je zřejmé, že pokud se daňová sazba sjednotí na nejnižší sazbě a odpočitatelné položky se zvýší, stát na takové reformě nevydělá. Pro výpočty byl opět zaveden předpoklad, že se nabídka práce českých domácností nezmění.

V tabulce 7.3 je uvedeno daňové zatížení jednotlivých příjmových skupin po zavedení nových odpočitatelných položek při původní progresivní dani z příjmu a při uvalení jednotné 15 % sazby daně z příjmu fyzických osob.

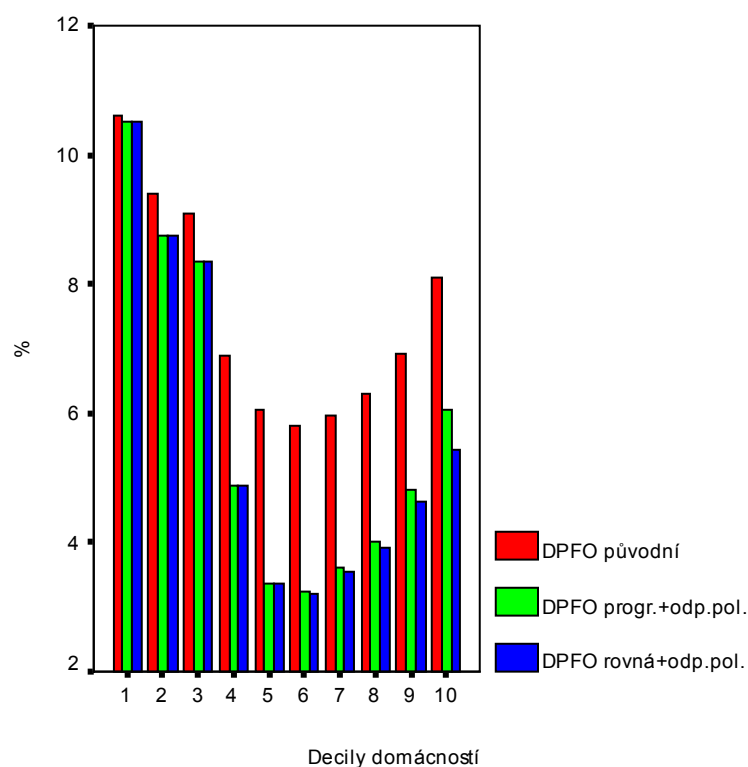
Tabulka 7.3: Vliv odpočitatelných položek na daň z příjmu fyzických osob

<i>Decily</i>	<i>Tržní příjmy</i>	<i>Odpočít. položky</i>	<i>Daň z příjmu, původní</i>	<i>Daň z příjmu, pův. + ODP</i>	<i>Daň z příjmu, 15 % + ODP</i>	<i>DP původní / HPP</i>	<i>DP původní + ODP / HPP</i>	<i>15 % DP + ODP / HPP</i>
1	74 824	6 736	549	493	493	10,6%	10,5%	10,5%
2	111 860	29 250	1 469	693	693	9,4%	8,7%	8,7%
3	157 096	43 944	2 045	902	902	9,1%	8,3%	8,3%
4	194 196	118 200	6 794	3 121	3 121	6,9%	4,9%	4,9%
5	246 956	167 390	12 494	6 588	6 568	6,0%	3,4%	3,3%
6	308 002	200 658	16 350	9 139	9 047	5,8%	3,2%	3,2%
7	369 290	212 475	20 680	12 578	12 356	6,0%	3,6%	3,6%
8	434 462	227 359	25 553	16 146	15 781	6,3%	4,0%	3,9%
9	516 660	223 730	34 153	23 807	22 841	6,9%	4,8%	4,6%
10	718 522	243 138	56 617	42 948	37 843	8,1%	6,1%	5,4%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Na této reformě by oproti pouhému zavedení rovné daně vydělaly všechny příjmové skupiny, ale domácnosti s dětmi více než pouze domácnosti ekonomicky aktivních členů. Vyšší příjmové skupiny by na reformě vydělaly daleko více než nižší příjmové skupiny. První tři příjmové decily by si polepšily pouze díky vyšším odpočitatelným položkám. Domácnosti důchodců nebo takové domácnosti, které jsou závislé pouze na důchodech a sociálních dávkách by si nepolepšily vůbec.

Graf 7.1: Porovnání dopadu daně z příjmů před a po zavedení nových odpočitatelných položek

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Jak je vidět z grafu 7.1, pokud by vláda zavedla rovnou daň ve výši 15 % a odpočitatelné položky dle návrhu ODS, příjmy státního rozpočtu by se zásadně snížily. Oproti původní vybrané sumě, která od pozorovaných domácností činila přibližně 58 179 936 Kč, by stát na dani z příjmu vybral 36 098 204 Kč, což je přibližně 62 % původních příjmů z daně z příjmu fyzických osob.

Pokud by daň z příjmu i po zavedení nových odpočitatelných položek ve výši 6000 Kč měsíčně na ekonomicky aktivní osobu a 3000 Kč měsíčně za každé dítě zůstala na současných progresivních sazbách, vybral by stát od pozorovaných domácností do svého rozpočtu přibližně 50 918 610 Kč, což je zhruba 88 % původní sumy.

Po zavedení vyšších odpočitatelných položek se ve všech pásmech snížil objem vybrané daně. Ve druhém pásmu po zavedení nových odpočitatelných položek podíl daně na celkovém vybraném množství klesl, ve všech ostatních pásmech se zvýšil. Absolutně se nejvíce se snížil objem vybrané daně v nejnižším pásmu, relativně ve druhém příjmovém pásmu, o 17,3 %. V nejnižším pásmu poklesl objem vybrané daně z příjmu o 11,7 %, ve třetím příjmovém pásmu o 10 % a v nejvyšším příjmovém pásmu o 2,2 %.

8 Povinné odvody na sociální a zdravotní zabezpečení

Výdaje na pojistné jsou v porovnání s ostatními daněmi nejvyšší položkou, kterou domácnosti s ekonomicky aktivními členy odvádějí. Pojistné je uvalováno proporcionálně, celková sazba uvalovaná na zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné je 47,5 %. U osob samostatně výdělečně činných jsou povinné odvody na sociální a zdravotní zabezpečení odváděny z vyměřovacího základu 35 % hrubých pracovních příjmů. Pro tržní příjmy platí to samé, jako u daně z příjmu fyzických osob, tedy že důchody a ostatní příjmy nejsou základem pro odvod pojistného. U příjmových skupin, kde je větší podíl důchodů a ostatních příjmů v porovnání s pracovními příjmy, bude dopad pojistného na tržní příjmy nižší.

Tabulka 8.1: Dopad pojistného na hrubé pracovní příjmy domácností

Decily	Tržní příjmy	Hrubé pracovní příjmy	Pojistné	Daň z příjmu	Pojistné / tržní příjmy	Pojistné / HPP
1	74 824	7 069	1 742	549	2,7%	24,6%
2	111 860	29 240	8 381	1 469	6,8%	28,7%
3	157 096	42 588	13 281	2 045	8,4%	31,2%
4	194 196	129 483	41 074	6 794	20,8%	31,7%
5	246 956	211 918	68 267	12 494	27,5%	32,2%
6	308 002	282 745	93 087	16 350	30,3%	32,9%
7	369 290	347 826	114 450	20 680	31,0%	32,9%
8	434 462	409 273	136 528	25 553	31,4%	33,4%
9	516 660	493 574	166 404	34 153	32,2%	33,7%
10	718 522	675 430	227 842	56 617	32,0%	33,7%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Výdaje na pojistné jednotlivých příjmových decilů rostou s tím, jak se zvyšují hrubé pracovní příjmy. Podíl pojistného tvoří od jedné čtvrtiny u nejnižší příjmové skupiny po jednu třetinu hrubých pracovních příjmů u nejvyšší příjmové skupiny. S výjimkou dvou nejnižších příjmových skupin je podíl pojistného na tržních příjmech přibližně stejný, mírně narůstající od 31,2 % po 33,7 %.

Následující regresní analýza popisuje závislost výdajů na pojistné na hrubých pracovních příjmech. Vysvětlovanou proměnnou jsou výdaje na pojistné vysvětlující proměnnou jsou hrubé pracovní příjmy a sociální skupina přednosty, protože u zaměstnanců a samostatně činných je používán odlišný algoritmus pro výpočet pojistného. Pro odhad závislosti je použita robustní metoda Least Absolute Deviations.

Parameter	Estimate	Error	t-statistic	P-value
C	-1631.70	305.815	-5.33557	[.000]
HPP	.352472	.545369E-03	646.300	[.000]
SKUP	152.255	53.3289	2.85503	[.004]

Number of observations: 3292

R-squared = .976945

Podle výsledků regresní analýzy výdaje na pojistné na hrubých pracovních příjmech závisí. Příjmy do 1631,7 Kč nejsou zatíženy odvody pojistného. Sazba pojistného je přibližně 35 % a dále se pojistné mění podle příslušnosti osoby v čele domácnosti k sociální skupině.

Důvodem, proč je dopad pojistného u nejnižších skupin nižší, je to, že některé osoby v těchto skupinách, které pojistné odvádějí svými příjmy pravděpodobně nedosáhnou na minimální příjmy, ze kterých je pojistné odváděno. To je pravděpodobně také důvod, proč se mírně, o několik desetin procentního bodu, zvyšuje zatížení mezi vyššími příjmovými skupinami. Pokud by příjmy domácností rostly dále, dopad pojistného by se začal snižovat, protože existuje horní strop, nad který již není pojistné z hrubých pracovních příjmů odváděno.

Dalším důvodem proč je sazba pojistného nižší než součet zákonem uvalovaných sazeb 47,5 % je to, že osoby samostatně výdělečně činné platí pojistné pouze z vyměřovacího základu 35 % svých příjmů. Dalším významným důvodem je to, že ve statistikách rodinných účtů bylo zaplacené pojistné u domácností zaměstnanců uvedeno a ne u všech domácností činilo 12,5 % příjmů (část, kterou odvádějí sami zaměstnanci).

Dopad pojistného na tržní příjmy je progresivní, důvodem jsou důchody a ostatní příjmy, ze kterých není pojistné odváděno.

Tabulka 8.2: Dopad pojistného a daně z příjmu fyzických osob

Decily	Tržní příjmy	Hrubé pracovní příjmy	Pojistné	Daň z příjmu	Pojistné + DPFO / tržní příjmy	Pojistné + DPFO / HPP
1	74 824	7 069	1 742	549	3,4%	36,4%
2	111 860	29 240	8 381	1 469	8,1%	36,0%
3	157 096	42 588	13 281	2 045	9,7%	36,7%
4	194 196	129 483	41 074	6 794	24,2%	37,0%
5	246 956	211 918	68 267	12 494	32,6%	37,8%
6	308 002	282 745	93 087	16 350	35,6%	38,8%
7	369 290	347 826	114 450	20 680	36,6%	38,9%
8	434 462	409 273	136 528	25 553	37,3%	39,5%
9	516 660	493 574	166 404	34 153	38,8%	40,6%
10	718 522	675 430	227 842	56 617	39,7%	41,8%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Celkový dopad přímých daní na hrubé pracovní příjmy domácností je progresivní. Dopad pojistného a daně z příjmu fyzických osob je v porovnání se zahraničím velice vysoký (Chiara and Burns 2000). Daňové zatížení narůstá od 36 % do 43,6 % hrubých pracovních příjmů. Nejvyšší příjmové skupiny českých domácností odvedou téměř polovinu svých ročních pracovních příjmů státu na daních.

9 Závěr

Oblast daní patří k těm, kde si můžeme být naprosto jisti neúplností a zkresleností dat, a to zejména chceme-li se zabývat mikroúdaty a ne agregátními daty. Pokud nejsou k dispozici údaje finančních úřadů, nýbrž výběrová šetření, je třeba si uvědomit, že jsou daně často dopočítávány statistiky podle příjmů a dalších údajů sdělených respondenty, nebo odhadovány pomocí modelů, jako je tomu v tomto případě.

Přes všechna zjednodušení a zkreslení potvrzuje práce svoji výchozí hypotézu. Dopad českého daňového systému na domácnosti byl v roce 2001 progresivní. Výdaje na daně, které domácnosti státu odvádějí, a jejich dopad se zvyšuje s tím, jak se zvyšují tržní příjmy domácností.

Z výsledků práce vyplývá, že sektor domácností přispěl svými daňovými výdaji do státního rozpočtu ze 42 %. České domácnosti vydaly na daně v průměru přibližně 35 % procent průměrného ročního tržního příjmu. Absolutně zaplatily na daních v průměru 127 643 Kč ročně. Pozorované domácnosti vydaly v průměru 22 % svých průměrných tržních příjmů formou odvodů na sociální a zdravotní zabezpečení a 4,3 % na daň z příjmu. Dopad pojistného a daně z příjmu fyzických osob je progresivní, s rostoucími tržními příjmy domácností se zatížení zvyšuje.

Další výjimku tvoří osoby samostatně výdělečně činné. Ty v průměru odvádí 36 % svých ročních tržních příjmů. Důvodem jejich nižšího daňového zatížení jsou nižší povinné odvody na sociální a zdravotní pojištění. OSVČ platily v roce 2001 pojistné pouze minimálně z 35 % svých hrubých příjmů, zatímco zaměstnanci odvádí pojistné ze všech hrubých pracovních příjmů.

V roce 2001 byl počet ekonomicky aktivních obyvatel přibližně 5,2 miliónů, počet lidí v aktivním pracovním věku se však díky stárnutí populace snižuje. Česká republika v současné době čelí nepříznivému vývoji státních financí. Veřejné rozpočty musí zejména reagovat na rostoucí mandatorní sociální výdaje a na snižování počtu lidí v aktivním pracovním věku díky stárnutí populace a zvyšování nezaměstnanosti. To může mít pro systém, který příliš spoléhá na odvody z mezd negativní důsledky. Proto, aby byl systém veřejných financí v České republice dlouhodobě udržitelný, musí být upravena jak výdajová strana systému, tak jeho příjmová strana.

10 Použitá literatura

- AARON, H. J., PECHMAN, J. A.: How Taxes Affect Economic Behavior, *The Brookings Institution*, Washington, D.C. 1981
- BEZDĚK V., STILLER V.: Modelování hlavních daňových příjmů české rozpočtové soustavy, *Finance a úvěr*, roč. 50, 2000, č.2
- BRONCHI, Ch., BURNS, A.: The tax system in the Czech Republic, *OECD Economic Studies*, No. 245, 2000
- EUROSTAT: Family Budget Surveys in the EU: Methodology and Recommendations for Harmonization, Luxembourg, 2003
- FULLERTON, D., ROGERS, D. L.: Who Bears the Life Tax Burden?, *The Brookings Institution*, Washington, D.C. 1993
- FULLERTON, D., METCALF, G., I.: Tax Incidence, *National Bureau of Economic Research, Working Paper 8829*, Cambridge 2002
- HUŠEK, R.: Ekonometrická analýza, *Ekopress*, Praha 1999
- IMMERVOLL, H.: The Distribution of Average and Marginal Effective Tax Rates in European Union Member States, *Euromod Working Paper No. EM2/02*, 2002
- JACOBS, O. H., SPENGEL, Ch.: Effective Tax Burden in Europe, *Center for European Economic Research (ZEW)*, Mannheim 2002
- JOUMARD I.: Tax systems in European Union countries, *OECD Economic Studies*, No. 34, 2002
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Informace o vývoji peněžních příjmů domácností a životních nákladů za rok 2000*, Praha 2001
- MITRUSI, A., POTERBA, J.: The Distribution of Payroll and Income Tax Burdens, 1979-1999, *NBER Working Paper Series*, Working Paper 7707, Cambridge 2000
- OECD: Consumption Tax Trends, VAT/GST, Excise and Environmental Taxes, Paris 2001
- OECD: Country Report: Czech Republic 2001, *Centre on Tax Policy and Administration*, OECD, Paris 2001
- PECHMAN, J. A.: Tax Reform, The Rich and the Poor, *The Brookings Institution, Harvester Wheatsheaf*, Hertfordshire 1989
- PECHMAN, J. A.: Who Paid the Taxes, 1966-85, *The Brookings Institution*, Washington, D.C. 1985
- SCHNEIDER O., JELÍNEK, T.: Vliv českého sociálního systému a daňových úlev na rozdělení příjmů, *Finance a úvěr*, roč. 51, 2001, č.12

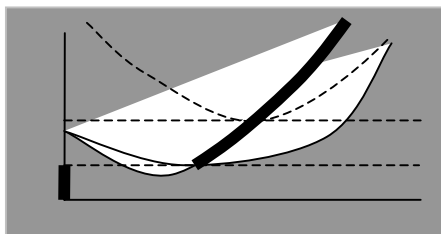
VEČERNÍK, J.: Přerozdělování příjmů daněmi a dávkami v ČR: jeho proměny a reflexe po roce 1989, *Finance a úvěr*, roč. 52, 2002, č.1

VEČERNÍK, J.: Přerozdělování příjmů a jeho efekty: zahraniční analýzy a mezinárodní srovnání, *Prague Economic Papers*, 2001

Data:

DATA – ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Statistika rodinných účtu, Příjmy, vydání a spotřeba rodinných účtů za rok 2001, Praha 2002

Tato výzkumná práce vznikla za přispění grantu Grantové agentury České republiky, číslo 402/2003. Práce vznikla ve spolupráci s Ondřejem Schneiderem, vedoucím grantového úkolu. Dále bych chtěla poděkovat Tomášovi Jelínkovi a Petře Štěpánkové-Stockley za cenné rady. Všechny zbývající nepřesnosti a omyly jsou výhradně autorčiny.

Dosud vyšlo :

1. *Michal Hlaváček : Modely difuze technologií*
2. *Tomáš Cahlík : Analýza ekonomického výzkumu*
3. *Vladimír Benáček: Autentický soukromý sektor v transitivní ekonomice: příspěvek ke hledání kořenů a alternativ českého kapitalismu*
4. *Milan Sojka : Alternativní scénáře transformační strategie československé ekonomiky na počátku 90. let a jejich teoretická východiska*
5. *Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček : Optimum výrobce v odvětví s nikdy neklesajícími výnosy z rozsahu*
6. *František Turnovec : The Czech Republic on its Way to the European Union*
7. *Lubomír Mlčoch : Ekonomie důvěry*
8. *Luděk Urban : Zásady společné obchodní politiky a důsledky jejich přijetí pro českou ekonomiku*
9. *Jan Ámos Víšek : Export z ČR do EU a mimo EU*
10. *Miloslav S. Vošvrda : On Martingale Diffusions in Financial Markets*
11. *František Turnovec :Flexible Integration and the Excessive Deficit Procedure in the EMU*
12. *Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček : Byl proces eliminace podniků ozdravnou procedurou pro české hospodářství konce 90. let?*
13. *Karel Půlpán: Hospodářský vývoj Španělska jako inspirace pro Českou republiku.*
14. *Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček : Ekonomicky racionální altruismus*
15. *Jiří Kameníček : Nástroje pro popis nestandardního ekonomického chování, aplikace teorie lidského kapitálu*
16. *Jiří Hlaváček : Redistribuce : projev lidských preferencí a společenských potřeb*
17. *Silvester van Koten: Transaction Cost Economics: Basic Concepts and Extensions*
18. *Hlaváček J., Hlaváček M.: Ekonomická racionalita donátora a důvěra k příjemci dotace*
19. *Vladimír Benáček , Víšek Jan Ámos: Determining Factors of Competitiveness of Trade and Specialization of Czech Industrial Sector before the EU Accession*
20. *Milan Sojka, Postkeynesovská teorie peněz, peněžní a úvěrová politika a postavení centrální banky*
21. *Milan Sojka, Alternativní scénáře transformační strategie československé ekonomiky na počátku 90. let a jejich teoretická východiska*
22. *František Turnovec, Economic Research and Education in the Czech Republic 1989-2000*
23. *Jiří Hlaváček , Michal Hlaváček : Petrohradský paradox*
24. *František Turnovec : Evaluation of National, Political and Institutional Influence in Consultation, Cooperation and Co-decision Procedures of the EU Decision Making*
25. *Karel Půlpán: Rakouský poválečný vývoj*
26. *Ondřej Schneider : European Pension Systems and the EU Enlargement*
27. *Martin Gregor: Mancur Olson redivivus, „Vzestup a pád národů“ a současné společenské vědy”*
28. *Martin Gregor: Mancur Olson's Addendum to New Keynesianism: Wage Stickiness Explained*
29. *Patrik Nový : Olsonova teorie hospodářského cyklu ve světle empirie: návrh alternativního metodologického přístupu*
30. *Ondřej Schneider: Veřejné rozpočty v ČR v 90. letech 20. století – kořeny krize*
31. *Michal Ježek: Mikroanalýza reformy českého důchodového systému*
32. *Michal Hlaváček: Efektivnost porřízení a předávání informace mezi privátními subjekty s pozitivně-externální vazbou*
33. *Tomáš Richter: Zástavní právo k podniku z pohledu teorie a praxe dluhového financování*
34. *Vladimír Benáček: Rise of an Authentic Private Sector in an Economy of Transition: De Novo Enterprises and their Impact on the Czech Economy*
35. *Tomáš Cahlík, Soňa Pokutová, Ctirad Slavík: Human Capital Mobility*
36. *Tomáš Cahlík, Jakub Sovina: Konvergence a soutěžní výhody ČR*
37. *Ondřej Schneider, Petr Hedbávný: Fiscal Policy: Too Political?*
38. *Jiří Havel: Akcionářská demokracie „Czech made“*
39. *Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: K mikroekonomickému klimatu v ČR na začátku 21.století: kartel prodejců pohonných hmot? (případová studie)*
40. *Karel Janda: Credit Guarantees in a Credit Market with Adverse Selection*
41. *Lubomír Mlčoch: Společné dobro pro ekonomiku: národní, evropské, globální*
42. *Karel Půlpán: Hospodářský vývoj Německa jako inspirace pro Česko*

43. Milan Sojka: *Czech Transformation Strategy and its Economic Consequences: A Case of an Institutional Failure*
44. Luděk Urban: *Lisabonská strategie, její hlavní směry a nástroje.*
45. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: *Models of Economically Rational Donators*
46. Karel Kouba, Ondřej Vychodil, Jitka Roberts: *Privatizace bez kapitálu.*
47. František Turnovec: *Economic Research in the Czech Republic: Entering International Academic Market*
48. František Turnovec, Jacek W. Mercik, Mariusz Mazurkiewicz: *Power Indices: Shapley-Shubik or Penrose-Banzhaf?*
49. Vladimír Benáček: *Current Account Developments in Central, Baltic and South-Eastern Europe in the Pre-enlargement Period in 2002-2003*
50. Vladimír Benáček: *External Financing and FDI in Central, Baltic and South-Eastern Europe during 2002-2003*
51. Tomáš Cahlík, Soňa Pokutová, Ctirad Slavík: *Human Capital Mobility II*
52. Karel Diviš, Petr Teplý: *Informační efektivnost burzovních trhů ve střední Evropě*
53. František Turnovec: *Česká ekonomická věda na mezinárodním akademickém trhu: měření vědeckého kapitálu vysokoškolských a dalších výzkumných pracovišť*
54. Karel Půlpán: *Měnové plánování za reálného socialismu*
55. Petr Hedbávný, Ondřej Schneider, Jan Zápal: *Does the Enlarged European Union Need a Better Fiscal Pact?*
56. Martin Gregor: *Governing Fiscal Commons in the Enlarged European Union.*
57. Michal Mejstřík: *Privatizace, regulace a deregulace utilit v EU a ČR: očekávání a fakta*
58. Ilona Bažantová: *České centrální bankovníctví po vstup České republiky do Evropské unie (právně institucionální pohled)*
59. Jiří Havel: *Dilemata českého dozoru finančních trhů.*
60. Irena Jindřichovská: *Response of Regulatory Bodies to Financial Crises: Role of Auditors and International Comparison*
61. Karel Janda: *Bankruptcy Procedures with Ex Post Moral Hazard*
62. Ondřej Knot, Ondřej Vychodil: *What Drives the Optimal Bankruptcy Law Design*
63. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: *Models of Economically Rational Donators: Altruism Can Be Cruel*
64. Aleš Bulíř, Kateřina Šmídková: *Would Fast Sailing towards the Euro Be Smooth? What Fundamental Real Exchange Rates Tell Us about Acceding Economies?*
65. Gabriela Hrubá: *Rozložení daňového břemene mezi české domácnosti: přímé daně*

